



# תורת אביגדור

## הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

### תשעה באב

#### מדור חדש

בעז"ה משבוע הבא  
יופיע מדור "פירושים  
וביאורים על סדר  
התפילה"

## נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקָרָה

### על מה אנו מתאבלים?

ישעיה הנביא אמר בסוף דברי נבואתו "שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כֹּל אֲהֶבְיָהּ שִׁישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כֹּל הַמְתְּאֲבָלִים עֲלֶיהָ", (סו י), והגמ' במס' תענית (ל): לומדת מזה "מכאן אמרו, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה". זה לא רק שהמתאבל יזכה לראות בשמחתה, אלא גם שמי שלא התאבל על ירושלים לא יזכה לראות בשמחתה. הענין צריך פירוש, ובעז"ה בהמשך דברינו נבארו.

הרמב"ם (הל' תשובה ט א) כתב שהגלות באה כעונש על עזיבת התורה והתעסקות בהבלי הזמן, ותכלית כל הרעות שבגלות ובתוכחה הוא למנוע מאיתנו לקנות בחיינו את העולם הבא. וסיים, "ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא". כשם שהגלות היא העדר חיי השלמות, ולא העדר שלווה חיי העולם הזה, כך גם האבלות על ירושלים; האבלות אינה על אובדן ההנאה ממעדי ארץ זבת חלב ודבש המופלאה שהיתה לנו, אלא על כך שבגלותנו מארצנו נמנעה מאיתנו היכולת לזכות להגיע לחיי העולם הבא.

### למה אנו מצפים?

"אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה? (שבת לא). לאיזו ישועה אנו מצפים? הרמב"ם אומר לנו מה תהיה הישועה בימות המשיח: "ימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה" - בציפיינו אנו כמהים לימי קדם, להזדמנויות המופלאות שהקב"ה נתן לאבותינו בימים הקדומים, להתעלות ולהגיע מהם לגדולת הדעת והנפש. בירושלים שרתה השכינה במקדש, עם ישראל היה בארץ ישראל, הנביאים הדריכו ומלכי ישראל הנהיגו את כל העם לעבודת ה'. אנו כמהים לאותם ימים מכיוון שאיננו רוצים לבזבז את חיינו. אחרי הכל, אנחנו לא חיים לנצח. וכל אדם רציני רוצה להפיק את המיטב מעצמו. כיום מכיוון שאנחנו חיים בין העמים, חלק כה גדול מחיינו מנוצל לדברים חסרי תועלת. אבל בשוב ה' שבות עמו, כשעם ישראל יחזור לתפארתו בארץ ישראל ולירושלים, נוכל לחזור ולהתמסר לחלוטין למימוש היכולת הגדולה שנתן לנו הקב"ה באהבתו אותנו להיות דבקים בעבודת ה'. אנו מתאבלים על הגלות ברצוננו לזכות בשלימות, בשלימות שזכו לה אבותינו בימי קדם בירושלים ובארץ ישראל.

כאשר הגמרא קובעת שהמתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, מובן מזה שההתאבלות על אובדן המעלות הגדולות

היא סיבה להשגתם. ולכן אפילו בעודנו בגלות, אם נשתוקק להתעלות הגדולה שהיתה לעמנו בימי קדם, הקב"ה יתן לנו סייעתא דשמיא לזכות בחיינו להשגות יותר גדולות והתעלות הדעת והנפש.

לכן חשוב מאוד שכשנתאבל על ירושלים, נדע מה חסר לנו מה איבדנו ועל מה אנו מתאבלים. בתקופת בית המקדש, היו שלושה ענינים גדולים שאיפשרו לאנשים שרצו בעבודת ה' להתעלות למה שהם קיוו, למה שהם ציפו בשלמות חיהם. האחת הייתה קיומה של נבואה בישראל. השנייה קיומו של בית המקדש. והשלישית כינוס כל עם ישראל בארץ ישראל. נבאר את שלושת אלה.

### הדבר הראשון: הנבואה בישראל

בזמן שעם ישראל היה בתפארתו, נביאים התהלכו בתוכנו, והורו לנו דרכי חיים - חיי הנצח. עיקרון המושרש שוב ושוב בספר משלי (טו לא) הוא: "אֲזַן שִׁמְעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תְּלִין" - מי ששומע לתוכחה של החכמים, יזכה שמקומו יקבע לנצח בין החכמים. יסוד זה חוזר על עצמו בדרכים שונות בכל ספר משלי.

לשם כך, בימים בהם היו נביאי האמת באומה היהודית, נהגו אנשים ללכת לשמוע את דברי הנביא בתמידות. במעשה האשה השונמית (מלכים ב ד) מוזכר שכשבעלה ראה שהיא הולכת אל הנביא, הוא שאל אותה: "וַיֹּאמֶר מְדוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שָׁבַת", ואפשר להבין מתוך כך שבשבתות ובראשי חדשים, היתה דרכם ללכת לנביא לשמוע ממנו דבר ה'. ועלינו לדעת, כשהנביא דיבר אל אדם, הוא אמר לו את כל האמת על מצבו הרוחני, הוא הודיע לו בפירוט מלא מה הם הדברים שה' רוצה ממנו, הוא הוכיחו תוכחה אישית על הפרט הכי קטן שחיסר בעבודת ה'. והעם ביקש את זה, בכל ליבם הם חפצו להגיע אל השלמות, ולכן למרות שהנביאים מתחו עליהם ביקורת אישית חדה, הם עדיין הגיעו כל שבוע לשמוע אותו.

שלמה המלך אומר לנו "וְדַרְךְ חַיִּים תּוֹכַחוֹת מוֹסֵר" (משלי ו כג), האדם מהרגע הראשון של תחילת חייו מתחיל ללכת ב"דַרְךְ חַיִּים", בתחילה חיי העוה"ז ובהמשך חיי הנצח העוה"ב, האדם יכול לזכות ללכת ב"דַרְךְ חַיִּים" הזו רק ע"י "תּוֹכַחוֹת מוֹסֵר". מובן מאילוי ש"תּוֹכַחוֹת מוֹסֵר" שמביאות את האדם אל ה"דַרְךְ חַיִּים", הם ביחוד כאלו תוכחות ודברי מוסר שנאמרים לאדם על המשמעות האמתית של החיים שלו, על כל פרט בחייו, בענינים שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ובענינים של החיים האישיים והחברתיים.

בזמן שעם ישראל היה בתפארתו, הם חיו עם "וְדַרְךְ חַיִּים תּוֹכַחוֹת מוֹסֵר", האנשים ביקשו לדעת את האמת על חיהם

ולא רק הצלחת חיי העולם הזה תלויה בכך, אלא גם הזכייה בחיי העולם הבא תלויה בכך. וכדברי המסילת ישרים (פ"א) "והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם", קשה לאדם לעמוד ב"מלחמה החזקה" הזו בלי שיהיה לו רב מורה דרך שיכווין אותו ללכת בדרך הישרה. חיי העולם הזה מלאים בכל כך הרבה מלכודות וכל כך הרבה טעויות. יש כל כך הרבה הזדמנויות לסטות מדרך להשגת הגשמת מטרנתנו כאן. אי אפשר לאדם להצליח להשיג את עולם הבא אלא אם כן יש מישהו סביבו שיציין בפניו: "זה הדרך לכו בו" (ישעיה ל כא) זה הדרך! ישנם אלפי דרכים המובילות לשומקום! וכולם, כולם סביבנו, מסתובבים בדרכים הללו, וחיייהם מתבזזים.

### שבעים הזקנים במחנה

אחד מתפקידיו של הרב הוא ללמד את האדם להכיר בטובות שה' נותן לו בעולם הזה. כשבני ישראל החלו להתלונן במדבר, "וַיְהִי הָעַם כַּמְתְּאֲנִיִּים", "מִי יֶאֱכֹלנוּ בְּשֹׂר", משה רבינו אמר לה' "לא אוכל אֲנִי לְבַדִּי לְשֹׂאת אֶת כָּל הָעַם הַזֶּה כִּי כִבֵּד מְמֹנִי" והקב"ה אמר לו "אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל", "וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵל הָעַם וְלֹא תִשָּׂא אִתָּךְ לְבַדְּךָ" (במדבר יא). נשאלת השאלה: מה התועלת בשבעים הזקנים? האם הם

יוכלו לספק לאנשים את כל הדברים שהם רוצים לאכול? התשובה היא ששבעים הזקנים נתנו להמון העם את ההבנה הנכונה, הם התפזרו בין כל העם ודיברו איתם, הם הסבירו להם כמה גדולה טובת המן! הם באו לאדם ואמרו לו, תפקח את עיניך לראות את האמת, ותהיה מאושר ושמח! תפקידו של הנביא הוא ללמד את האדם לחיות כמו שצריך, ולשם כך גם התמנו השבעים הזקנים; להסביר לאנשים כמה טובת ה' מקיפה וממלאת את חייהם.

הנבואה היתה מתנה גדולה שה' נתן לעמנו בימי קדם. מתנה לאושר פיזי, לגרימת הרמוניה בקרב אנשים, וכמובן, וחשוב עוד יותר, הנביא היה זה שהראה לנו את הדרך, דרך חיים תוכחות מוסר איך להצליח לזכות לחיי עולם הבא. אין ספק, בעולם הבא, כל הצדיקים מאותם הדורות שזכו לשמוע את דבר ה' מפי הנביא ולתקן את הדרוש תיקון בחייהם, הם עומדים מול ה' ואומרים (ישעיה יב א), "אוֹדֶךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי!" "אני מודה לך ה' שכעסת עלי. כעסת עלי ושלחת את הנביא שהוכיחני בתוכחה חריפה. אהה! איזה זכות היתה לי שאני חייתי בימים שבהם היה לי נביא שהוכיח אותי!"

### אבדן הנבואה

הקב"ה העניק לאומה שלנו מתנה גדולה "נבואה", זו הייתה אחת ההזדמנויות הגדולות של ימי קדם. הנביאים יישרו את דרכם של עם ישראל בכלל ובפרט, והם היו ממש ישועה עבור האומה.

במשך מאות שנים אנשים קיבלו את תוכחות הנביא, בסוף ימי בית ראשון העם חדלו לקבל את דברי הנביאים. נביאי שקר החלו להופיע בעם - מכיוון שהעם רצה לשמוע סוג אחר של נבואה. כמו שאומר ירמיהו בספר איכה (ב, יד): "נְבִיאֶיךָ חִזּוּ לָךְ שְׂוֹא וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֶיךָ לְהַשִּׁיב שְׁבוּתְךָ וַיִּחַזּוּ לָךְ מִשְׂאוֹת שְׂוֹא וּמְדוּחִים". "נְבִיאֶיךָ" משמע הנביאים "שלכם" שהתנבאו לכם מה שאתם רציתם לשמוע מהם, "חִזּוּ לָךְ שְׂוֹא וְתַפֵּל", חזו

ועל דרכם, והם הלכו לנביא כדי שיאמר להם אותה ויידעו מה עליהם לתקן. חז"ל דרשו "וּסְבִיבֵי נִשְׁעָרָה מֵאֵד - מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה" (יבמות קכא:), הנביא ידע להבחין ולהוכיח את האדם אפילו על כזה חסרון שהוא עדין ונסתר כ'חוט השערה'.

בברכה על התורה אנו אומרים "וַחַיֵּי עוֹלָם נִטְעַ בְּתוֹכֵנוּ". בזה שהקב"ה נתן לנו את התורה הוא נטע בתוכנו "חַיֵּי עוֹלָם", והכוונה על כל החיים, החיים בעוה"ז ובעוה"ב. החיים בדרך התורה מביאים להצלחה בחיי העוה"ז ולזכייה בחיי העולם הבא. אנשים חיים בהצלחה כאשר הם יודעים מה תפקידם בעולם, ואם וכאשר הם טועים שיידעו ויבינו מה לא בסדר איתם. יש יותר הרמוניה בין אנשים כאשר במקרה של טעות הם יודעים שהם עשו דברים שגויים, ושהם נדרשים לבקש סליחה אחד מהשני. אין ספק כי אפילו האושר והצלחה בעולם הזה מתרחב במידה רבה, וגדל מאוד, על ידי הנוכחות של נביא, של מוכיח. אנו זקוקים לביקורת - ואין לנו את זה!

כמובן, כיום איננו יכולים לנהוג להוכיח כמו שנהגו בימי קדם. היום, אם היינו נזופים במישהו ואומרים לו מה לא בסדר איתו, הוא לא יקבל את זה, על תוכחה מסוג זה נאמר "אַל תוֹכַח לִץ פֶּן יִשְׁנָאֲךָ" (שם ח ט). רוב האנשים כיום הם בקטגוריה הזו, וגם אנחנו צריכים לחשוך את עצמנו, שמא נכללנו בקטגוריה זו.

בדורות הקודמים השאיפה לשלמות החיים היתה חזקה מאד, באותם דורות עוד היו לכלל ישראל מגידיים ודרשנים מופלאים, הם נהגו לכתת רגליהם מעיר לעיר, ובכל מקום שהם באו הם דיברו אל העם דברי ביקורת ותוכחה במשך שעות. והאנשים, אפילו אנשים פשוטים מהמון העם, הניחו את כל עיסוקיהם, והלכו ובאו לבתי הכנסת לשמוע את דבריהם, וההתעוררות בעם היתה גדולה מאד. עם זאת, אפילו זה לא היה כלום לעומת ימי הנביאים! הנביא דיבר תמיד את האמת הנוקבת בעמקי הנפש והלב במלואה, זה היה תפקידו להתריע על כל טעות בעבודת ה'. ואף איש, לא המלכים, לא תלמידי חכמים, לא העשירים, לא היה חסונים מפני ביקורתו. מכל התפקידים שהיו לנביאים, החשוב ביותר היה "הוֹכַח תוֹכִיחַ", להוכיח אנשים על עוולותיהם. וכתוצאה מתוכחותם הנוקבת כל האומה הייתה קרובה תמיד לשוב בתשובה.

### דע את עצמך!

ישנם דברים רבים בעולם שקשה לאדם לדעת; העולם הזה נחשב כחושך. הנביא ישעיה אמר "כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ" (ס ב). והגמרא מסבירה (סנהדרין צט). שה' החשיך בעולם הזה כדי שאלו שאינם מבקשים את האמת בכל לבם, לא יראו אותה בקלות. לא קל לראות את האמת בעולם הזה. אבל מכל הדברים שקשה לדעת, הקשה מכולם הוא; לדעת את עצמך! להכיר מי אתה, זה הדבר שאתה עצמך טורח ומשתדל לכסות ולהעלים בהעלם אחר העלם, ולכן בדבר הזה אתה יודע הכי פחות, זה משהו שבכדי שתגלה אותו תצטרך לעמול הרבה מאוד. להכיר את עצמך זו הגדולה מבין כל המשימות!

לכן, בעולם הזה, יש חשיבות עליונה למה שאמרו חכמים: "עֲשֵׂה לָךְ רֵב" (אבות א ו), חשוב שיהיה לך מישהו שיוביל אותך לכיוון הנכון. אחרת, זה כמו אדם שיושב ליד ההגה של מכוניתו בעיניים עצומות; הוא לא יכול לנווט! מישהו צריך לפקוח לך את העיניים כדי שתוכל לראות איך ולאן אתה הולך!

תפקד כפי שהיה תמיד. כמוכן שזה יהיה עולם של אמת - כיירו וידעו כל יושבי תבל, כולם בעולם כיירו את האמת - ועם ישראל יהיה ידוע כעם הנבחר של ה', אבל הכל יימשך כמו שהוא היום: אנשים יחיו וימותו, בדיוק כמו שהם עושים היום. רק זמן מה אחר כך - איננו יודעים מתי - יהיה תחיית המתים. שנית, גם לפי אותה גישה, אם מי שהתאבל על החורבן יקום בתחיית המתים, וירצה לחוות את השמחה שלשמה הם בכו בתשעה באב, יהיה מאוחר מדי; לאחר תחיית המתים לא תהיה להם שום בחירה, אין רצון חופשי, ובלי רצון חופשי איש אינו יכול לשכלל ולתקן את עצמו. אף אחד לא יכול לשפר את עצמו יותר מכפי שהיה. השלמות שהגיע אליה בשעה שהוא סיים את חייו בעוה"ז, היא השלמות שיישאר בה גם אחרי שיחזור לחיים. אנשים מתאבלים שאין להם נביא שיסדר אותם ישר וייתן להם הדרכה בחיים, אבל אם נביא יבוא לעזור להם אחר תחיית המתים, יהיה מאוחר מדי לעזור להם.

### זוכה לסייעתא דשמיא

אז אני אגיד לכם, כשהגמ' אומרת "זוכה ורואה בשמחתה", הזכייה שאחד יזכה לראות את שמחת ירושלים, זה לא אומר בדווקא שהם יראו את "שמחת ירושלים" כפי שהיתה בעבר; אלא זה אומר שהם יראו בחייהם את השמחה שירושלים יכולה היתה לתת להם. למשל, צדיק כמו רש"י הקדוש התאבל על ירושלים בצורה מושלמת, בכה ואומר, "אה, אני מבכה על ימי קדם שהיו לנו נביאים שיכולים להדריך אותנו. איזו תקופה מפוארת הייתה!" ואז ה' השיב, "אתה מחפש מישהו שיכוון אותך וישר את אורחותיך? אם כן, ברגע זה אתן לך את מה שאתה רוצה: תזכה באותה הדרכה מושלמת. אני אתן לך אותו בצורה של סייעתא דשמיא. כאשר אדם משתוקק לדבר טוב מכל הלב, ה' אומר, "אני אתן לך את זה!" כך שלמרות שאף נביא לא הגיע לרש"י או לצדיקים האחרים שישבו והתאבלו על בית המקדש, אבל ה' יתברך העניק להם גדלות עצומה.

### מבקש אמת ימצאנה

אם אתה באמת מתחרט על שהחמצת הזדמנות לשלמות, ה' יתן לך את זה. אם אתה מצטער, "מדוע לא היה לי ההזדמנות להיות למדן גדול", ה' יעזור לך להצליח. כמוכן שאתה צריך להצטער באמת! אתה צריך להתכוון לזה באמת. אם אתה מצטער שאתה לא למדן, אבל אתה מסתפק בזה ולא פותח ספר, זה מראה שאתה לא באמת מצטער. אבל אם אתה מצטער ואתה פותח ספר כפי שאתה יכול, אז ה' אומר, "אה, אתה באמת מייחל לזה! אז אני אעזור לך", זה נקרא "זוכה ורואה בישועתה". אתה רוצה להיות צדיק? מה אתה עושה כדי להיות צדיק? האם אתה לומד מסילת ישרים? האם אתה עושה את זה "לעסק שלך" לקרוא ספרים שמלמדים אותך את דרכי הצדק ועבודת ה'? אם אתה עושה את זה ואז אתה אומר, "אה, אם היה לי נביא שינחה אותי, זה היה כל כך הרבה אמיתי וחשוב! לא הייתי מסתובב קדימה ואחורה בחיפוש אחר הדרך הנכונה", אז ה' אומר, "מכיוון שאתה באמת מתאבל על ירושלים, אני הולך לתת לך את הישועה הזו של ירושלים עכשיו - ותצליח".

### לה' המלוכה!

יש עוד דבר שכלול באובדן קירבת ה' של הנבואה, יחד עם אובדן הנבואה אבדה גם המלוכה מעם ישראל. "מלכה וְשָׂרִיָּהּ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹכָהּ - גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מִצְאוּ חֶזֶן מִה" (איכה ב ט). הקב"ה נתן לנו דורות של נביאים ומלכים אנשים גדולים

עבורכם דברי שקר חסרי משמעות, ולכן "לא גלו על עֲוֹנֶיךָ" - והם לא גילו את חטאיך, "לְהִשִּׁיב שְׁבוֹתֶיךָ", אם הם היו מתנבאים על חטאיך, זה היה מחזיר את השבי; זה היה מונע את הגלות. "וַיִּחְזְזוּ לָךְ מִשְׂאוֹת שָׁוְא וּמְדוּחִים" הם ראו עבורך חזיונות שרק עודדו אותכם להתלהב עוד יותר בהליכה אחרי השקר. אז הקב"ה כביכול אמר: "נתתי לכם את המתנה הזו כדי לעזור לכם בעולם הזה ובעולם הבא - זה דרך חיים, אם אינכם חפצים בזה, אני אקח מכם את המתנה הזו, ובגלל זה פסקה הנבואה. חורבן בית המקדש היה סיום הנבואה. בתחילת בית שני נותרו עדיין כמה נביאים שהמשיכו לחיות מעט זמן. וכשהם הלכו לעולמם בטלה ונעלמה מתנת הנבואה, ושוב לא קמו נביאים לעם ישראל.

ועליכם לדעת שאסור לשכוח לעולם את ההפסד הגדול שהפסדנו באובדן הנבואה! כשאנחנו יושבים על הקרקע בתשעה באב, אחד הדברים שאנחנו מתאבלים עליהם הוא שאין מי שיגיד לנו את האמת. זה נעלם, וכשה"תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר" אבדה, נעלמה מאיתנו גם הידיעה מה היא ה"דְרֶךְ חַיִּים", דבר שכל כך הכרחי לחיינו אבד! מי יגיד לנו? בימים של פעם הייתה לנו ההזדמנות המפוארת הזו של "תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר", היה מי שאמר לנו כמה טעינו. ועכשיו אנחנו יושבים על האדמה בתשעה באב ובוכים, על השלימות שאיננו מגיעים אליה, על השלימות שהיתה בהשג ידינו ועכשיו היא נעלמה. בענין הזה יש לנו הרבה על מה לבכות, עלינו לבכות ולקונן על זה!

באובדן הנבואה הפסדנו דבר נוסף. בימי קדם על מנת לתת לדברי הנבואה כוח השפעה רב יותר, ה' הרשה לנביאים לעשות ניסים, הקב"ה נתן לנביא את הכוח לעשות ניסים. והניסים הללו היו לימוד גדול לכל העם מה הוא רצון ה'. עם אבדן הנבואה בחורבן בית ראשון, פסקו גם הנסים האלה מללמד אותנו מהו רצון ה', ונתקיימו דברי התורה: "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיֹום הַהוּא עַל כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל אֱלֹהִים אַחֲרַיִם" (דברים לא יח).

כשאנחנו יושבים על הרצפה בתשעה באב, יחד עם מה שאנחנו מתאבלים על העדר וההפסד שאין לנו נביא שיוכיח אותנו, עלינו להתעורר למלא ולו במקצת חסרון זה, לרצות לשמוע תוכחה וביקורת אפילו לא מנביא, ללכת למקומות שיש שם מישהו שיוכיח אותך. ואם אינך מצליח למצוא מקום, אתה תצטרך לבחור מישהו שיש לך ביטחון בו ולהגיד לו, "אני רוצה שתגיד לי בכל פעם שתראה משהו לא בסדר בי. אני רוצה שתבקר אותי".

### זוכה ורואה

וכך היום, כשאנחנו מתאבלים על כך, וכשאנחנו מתאבלים על מה שהיה לנו פעם, מתעוררת בנו הדרישה העמוקה למלא גם עתה את חסרון זה בחיינו במידת האפשר, אז מבטיח לנו ה': "כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה", אתן לך סייעתא דשמיא ותחיה את חיך כפי השלמות שאתה חפץ בה. האם המשמעות של "זוכה ורואה בשמחתה" הוא שהנבואה תחזור אלינו? והלא כל הדורות התנאים האמוראים הראשונים והאחרונים התאבלו - ולא זכינו שחזרה הנבואה?

לפי שיטות הראשונים ז"ל, שכשיגיע משיח יקומו המתים מקברם ויחיו שוב, כדברי רש"י (סנהדרין נא:). ניתן לפרש שכל מי שהתאבל כראוי על ירושלים, יזכה בביאת המשיח לשוב ולחיות, ואז הם יראו אז את שמחת ירושלים. אבל לפי דברי הרמב"ם גם בתקופתו של משיח עולם כמנהגו נוהג, העולם

ביראת כבוד עצומה, בפחד ויראה מה'; כל פרט הם עשו בדיוק כזה, להבדיל, כאילו הם עומדים ממש לפני מלך ומשרתים אותו. כאשר הכהן קבל את הדם של הקרבן, הוא קיבל את הדם של הקרבן בתוך כלי, והוא התחיל להוליך את הכלי אל המזבח. הוא הלך עקב בצד גודל; הוא הלך לאט ובזהירות, ביראת כבוד, במורא שמים.

כל מי שהיה נוכח וראה את זה, הדבר עשה רושם אדיר כל ימחה בפשו, הוא זכה להבנה המלאה שהשכינה שוכנת בבית המקדש - "וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". אין לנו מושג לגבי ההשפעה החזקה של עבודת הקרבנות, על הכרתם של כל אלו שראו את זה. ברגע שהגעת וראית את העבודת בית המקדש, זה הותיר בעמקי הלב רושם שאינו נמחק, רושם שנמשך לנצח! ומי שזכה וראה הוא לא שמר את זה רק לעצמו, כשהוא חזר לביתו ולמשפחתו, היה מעביר להם את מה שראה - לבניו ולצאצאיו, ואפילו אלו שלא זכו להגיע לבית המקדש מסיבה כלשהי - אולי הם גרו רחוק מדי - אבל הם ידעו שהקב"ה שוכן בקרבם: יש "בית" היכן שהוא משכן הקב"ה!

כמובן שהיום אנו רחוקים מהרעיון הזה. כולנו חכמים בעלי הרבה ידע באמונה, אך בימים ההם אנשים האמינו אמונה חושית שהקב"ה שוכן בתוכנו. כמו שהקב"ה אמר: "וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - "אני אשכון בין עם ישראל". בזמנים של ביהמ"ק הראשון, הנביאים באו ואמרו לנו שוב ושוב, וכן כל אדם ראה בעיניו כיצד בית המקדש הוא מקום השכינה. בזמנים ההם התרחשו נסים רבים בבית המקדש כדי להראות את נוכחות ה'.

לכן, אנחנו צריכים להבין כי המקדש היה מקור של אמונה חושית, תפיסה מורגשת אמיתית. וזו הסיבה שהיום אנו יושבים על האדמה ומתאבלים על כך, אוי ואבוי, אין לנו יותר את ההזדמנות הזו. ואנחנו מזילים דמעות על אובדן בית המקדש כי זה האובדן שלנו! ואנחנו משתוקקים ששוב נהיה מסוגלים לבוא לחזות בעבודת בית המקדש, וליבנו יתמלא ברגשות נאמנות והתמסרות לה'. נלמד כיצד לפחד מהקב"ה, כיצד לפחד מנוכחותו, נראה כיצד הכהנים משרתים אותו עם יראה גלויה.

### נְעַבְדְךָ בִּירְאָה - הכרה חושית

לכן חשוב שבכל פעם שתסיים שמונה עשרה בבקשת "וְשִׁם נְעַבְדְךָ בִּירְאָה כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵי קְדְמוֹנוֹת", עליך להגיד את המילים האלה בהתבוננות, לבקש שנזכה שוב לשרת את ה' עם יראה, עם פחד, כמו שעשינו בימי קדם. כשתאמר "וְתָן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ" תבקש על חלק התורה שלמדנו מהעבודה בבית המקדש.

"גדולה דעה", אומרת הגמרא (ברכות לג). וכמה גדולה היא הדעה: "כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו", זו אמירה מדהימה! אם אתם בונים "דעה" בלבבכם אתם עושים את הימים שלכם לימים של חיי בית המקדש, כי מטרת המקדש היא לאפשר לאנשים לרכוש דעה. זו הסיבה שכאשר צדיק נפטר, אנו בוכים עליו "כשריפת בית אלוקינו, כאילו בית המקדש נשרף" (ראש השנה יח:). כי הצדיק הזה עבד כל חייו כדי לחוש את נוכחות ה'. הוא הלך ברחוב וחשב "ה' מביט בי", הוא ישב בבית וחשב "ה', אני יודע שאתה מסתכל עלי כרגע", הוא כל הזמן הזכיר לעצמו את ה' הוא חי עם תחושה ממשית ש"עין רואה ואוזן שומעת", הוא לא סתם אמר את זה; הוא עבד על זה. הוא עבד שנים על גבי שנים, הוא חי חיי בית המקדש.

ומופלאים, ששפטו והנהיגו את עמנו בדרך ה', עתה הגויים שולטים עלינו, והתורה חדלה מלהיות דבר המלכות שמנהיגה את עמנו, איבדנו את מלכות התורה בחיי עמנו, חוקי התורה היו שולטים עלינו. הסנהדרין להבדיל אלף הבדלות הייתה ה"פרלמנט" שלנו. האנשים שהקדישו את חייהם לעבודת ה' בכדי להיות גדולים בתורה - הם היו מנהיגינו. גדולי ישראל עמלו כל חייהם בתורה, והאנשים האלה, האנשים שחיו בתורה, הם היו אלה שהיו מנהיגי אומתנו!

כשאנחנו כמהים שתחזור עטרה ליושנה וחכמי התורה יהיו המנהיגים של אומתנו, אין ספק שהקב"ה בוחן לבבות ורואה את זה, והוא יתן לנו חלק משלמות זו אפילו ללא נוכחותם של הגדולים האלה. אז עכשיו אנו לומדים כמה חשוב לנו לשבת על הרצפה בתשעה באב ולהביט לאחור ולהתאבל על השלמות שהייתה יכולה להיות לנו בימי קדם - כשהיו לנו את הנביאים שמתחו ביקורת עלינו וחכמי התורה שהנחו אותנו לשלימות בעבודת ה'.

### הדבר השני: חורבן המקדש

האבדן הגדול ביותר הוא הגילוי של השראת שכינת ה' בעם ישראל, השראת השכינה בבית המקדש בירושלים היתה מציאות גלויה וידועה לכל העולם. בכל יום בברכת התורה אנו מבקשים "וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ, וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵינוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ", הבית המקדש, אתם חייבים לדעת, היתה המקום שיועד עבור כל העם היהודי בלי יוצא מהכלל זקנים עם נערים, לדעת את שם ה' בידיעה אמיתית. ידיעה אמיתית של ה' היא הנקראת "דעה", והדעה והיא אחד מהדברים היקרים ביותר בעולם. הגמרא (נדרים מא.) אומרת לנו "דא קנית מה חסרת", אם יש לך את זה, אם יש לך דעה, מה חסר לך? אם יש לך ידיעה אמיתית בה', אין דבר יקר יותר. מהו נחשב ידיעה אמיתית, הכרה אמיתית בה'? כשאדם תופס בחושי בצורה כה ברורה בנוכחות ה', עד שנוכחותו היא וודאית אצלו, וכל מה שחסר לו הוא רק לראות אותו בעינים. "אמונה חושית" פירושה שאדם רכש כזו בהירות במציאותו יתברך עד שהוא מרגיש ש"אני עומד לפני הקב"ה והקב"ה מסתכל עלי".

זה דורש הרבה עבודה. זה לא בא בקלות. אתה יכול להיות יהודי חרדי, אבל למעשה הראש שלך יכול להיות ריק מאמונה. אתה אומר מילים, אתה אומר "אני מאמין...", אבל אתה רחוק מאוד מזה. האם אתה באמת מרגיש שה' מביט בך? זה לא קורה מעצמו; אתה צריך לעבוד על זה. זה לא קל. המסילת ישרים (פרק יט) אומר: שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו, אף על פי שאין עינו של אדם רואה, ותראה כי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל, אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו". לא קל להרגיש שאתה עומד ומדבר מול מישהו שמקשיב לך. "כִּי אֶתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים" ה' מקשיב לתפילות עם ישראל ברחמים, עומד לפנינו ומקשיב ברחמים אלינו! האם יש לנו הרגשה כזו? אנחנו צריכים לעבוד על זה.

אבל כשהגענו לבית המקדש, זה המקום בו קיבלנו דעה ברורה, אמונה חושית. כשראינו כיצד הכהנים התהלכו בו



## חיי קדושה וטהרה

בימי קדם, כל כנסת ישראל - י"ב שבטי י-ה התגוררו בארץ ישראל, לא היה יהודי אחד שהתרחק מהחיים הללו, לא היינו ברשות עם אחר, כל מושגי חיינו ונהגותינו היו בדרכי אבותינו הקדושים - דרך התורה, ולא היינו צריכים להחניף בלבנו ובמעשינו לגויים. אולי היו בארץ ישראל כמה גויים, יכול להיות; אולי חלק מהיהודים החלשים התחנפו אליהם. אבל זה לא היה כל כך נחוץ. הרי אז היינו בעלי הארץ, ולהפך הם אכלו בשולחן שלנו. אנו אומרים בתפילתנו "וְרֹמְמָתָנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת": אתה יודע איזה רוממות יש בחיים בארץ כזו, שכל מי שגר בה דיבר רק בלשון של "קודש" - קדושה וטהרה. לא יכולת לשמוע מילה מלשונם של העמים השפלים בארץ ישראל, רק לשון של "קודש" בכל ארץ ישראל. תאר לעצמך מה זה אומר! איזה חיים מרוממים היו אותם חיים שכל האכילות היו כתפילתנו ובקשתנו "וְנֶאֱכַל מִפְרִיָהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוֹבָהּ וְנִבְרַכְךָ עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטָהֳרָהּ". איזו שבת היתה, כשכל הארץ היתה ארץ של "שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי".

וגם בזמנים הגרועים ביותר, כאשר נתחלקה המלכות לשתיים, מלכות יהודה ומלכות ישראל, גם עשרת השבטים "מלכות ישראל" שמרו את התורה. הם התנתקו מאחיהם שחיייהם התרכזו בירושלים ועבדו את ה' בבית המקדש, הם לא היו המרכיב הטוב של האומה, אבל גם אז שמרו על הכל. בתקופתו של המלך אחאב, שהיה התקופה הגרועה ביותר בתולדותינו, המטבח של אחאב היה כשר לחלוטין. הגמרא (סנהדרין קיג.) מספרת כי העורבים נהגו לקחת אוכל מהמטבח של אחאב להביא לאליהו הנביא לאכילה במקום מסתורו. זאת אומרת שמטבח של אחאב היה מטבח כשר להפליא. זה היה גלאט-גלאט! אם אליהו אכל את זה, זה בטח ממתבח גלאט-כשר! דמיין מדינה כזו! הכל היה על פי התורה.

ובתשעה באב אנחנו יושבים על הרצפה ומתאבלים על זה, על הפיזור של כנסת ישראל בין העמים, העובדה שאנחנו מפוזרים בין העמים ושבהכרח אנחנו הופכים להיות במקצת גויים, אי אפשר לעזור בזה; אנחנו מקצת גויים. כמוכן שכל האפשר אנו חייבים להתרחק ולהתבדל מהגויים. אנו מתרחקים מגויים ומיהודים לא דתיים. אנחנו לא הולכים למקומות שהם הולכים אליהם. ככל האפשר, אנו עדיין יכולים לעשות משהו היום. אבל זה כלום לעומת איך שהיה מצבו של כל אחד ואחד כשלא יכל לראות גוי. אתה הולך היום ברחובות וצריך לעצום את העיניים.

## כפי על שלושה דברים

וכן, אנחנו יושבים על האדמה בתשעה באב ובוכים. אנו בוכים, "איפה הנביאים של פעם שהיו מדריכים אותנו לשלמות בעולם הזה ולעולם הבא? אנחנו בוכים על האובדן של ביהמ"ק, אשר נתן לנו דעת ואמונה חושית - השגה אמיתית בנוכחותו של הקב"ה בתוכנו. בית המקדש נתן לנו אמונה אמיתית ומציאותית בה'. ואנחנו בוכים על אובדן האומה שחיה בעבר יחד בארצה שלה, ללא פיזור בין הגויים!

ועל זה אנו מתאבלים בתשעה באב. אנו מתאבלים על השלמות ההיא שהיתה חלק מחיי האומה שלנו. אז כביכול ה' אומר, "אם תתאבל על זה עכשיו, אז במידה רבה תזכה ותראה את הישועה בחיים שלך היכן שאתה נמצא ברגע זה". זהו 'זוכה ורואה בישועתה'. אם תתאבל על אובדן הנביאים שהוכיחו

לכן כשהוא נפטר אנחנו צריכים לבכות עליו כמו על חורבן בית המקדש.

## בכייה על עצמנו

וכך השנה, כשנשב על הרצפה בתשעה באב, בואו להזיל על עצמנו דמעה. אין לנו יותר את בית המקדש. אהה! כמה גדולה האבדה שאנחנו מאבדים בכך שאיננו מקבלים את ההזדמנות המפוארת הזו להשיג את המודעות האמיתית, את התחושה שה' נמצא ממש שם, שהיה זמין בימי קדם.

יש עוד כל כך הרבה דברים להסביר על בית המקדש אבל אני רוצה לעבור לנושא השלישי עכשיו, ההפסד השלישי שסבלנו, כי הזמן קצר.

## הדבר השלישי: פיזור כנסת ישראל

והנושא השלישי: פיזור כנסת ישראל בין האומות, העובדה שאנחנו מפוזרים וחיים כעת בין העמים. צריך לדעת להעריך נכון את ההשפעה החזקה שיש עלינו מהעובדה שאנו חיים בין הגויים. הגמרא במסכת סנהדרין (נב.) מפרשת את הפסוק "בְּחִנְפֵי לַעֲגֵי מְעוֹג חָרַק עָלַי שְׁנַיִמוֹ" על גדולי "עם ה'" ראשי הסנהדרין שהשתתפו יחד עם קורח במחלוקתו "בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של גיהנם שיניו". כלומר מה שגרם לאותם גדולי ישראל ראשי העם להיות חלק מעדת קורח, היה מפני שקרח היה מארח נדיב, הוא היה עשיר גדול והיתה לו היכולת לארח אנשים בצורה מכובדת ובשפע רב, ואותם אנשים גדולים היו יושבים בביתו ונהנים מסעודותיו. זו הסיבה שכשקורח לעג על משה רבינו, הם הסכימו איתו. גם אם הם לא הסכימו עם קרח, אבל הם הנהנו בראשם. רק להנהן בראשך בלבד זה דבר נורא! "חָרַק עָלַי שְׁנַיִמוֹ", שר של גיהנם החל לחרוק בשיניו לעברם, ואמר: הם שייכים לי עכשיו!

אנחנו עכשיו בגלות ואוכלים על שולחן הגויים. הם המארחים שלנו. אנחנו יושבים בארצותיהם, בספרד, בגרמניה, בפולין, בצרפת, באנגליה, ברוסיה, באמריקה. הם מארחים אותנו בארצם, והם אלה שמהנים אותנו בפרנסה וכל צרכי החיים. ישנם מקומות שהם מניחים לנו לחיות כקהילות עצמאיות של שומרי תורה ומצוות, אבל אחרי הכל: כל מה שיש לנו הוא מהם, אנחנו אוכלים ומתפרנסים מגויים. וכיון שאנו נהנים מהם, בהכרח שאנו מתחנפים ומחמיאים לתרבות של הגויים. תאמרו, "אני לא מחניף לגויים; אני עצמאי" זה לא נכון. ברגע שאתה מניח את רגלך על אדמת אמריקה, כשאתה צועד את הצעד הראשון, עליך לדעת שאתה כבר נכנע במקצת ומתבטל לפני התרבות הסוחפת שלהם. אף אחד לא יכול להתגבר על זה! לחיות בקרב גויים פירושו שבאופן חלקי אתה גוי.

כמו שנאמר בפסוק, כשדוד נאלץ לברוח מארץ ישראל מכיוון שחשש לחייו, הוא אמר (שמואל א כו יט), "כִּי גִרְשׁוֹנֵי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפַּח בְּנַחְלָתָהּ ה' לְאֹמֶר לֶךְ עֲבַד אֱלֹהִים אֲחֵרִים", אז הגמרא (כתובות קי:) שואלת: וכי מי אמר לדוד לעבוד אלהים אחרים? איש לא אמר לו את זה! אז הגמרא אומרת, כן, כי ברגע שאתה הולך לחיות בין הגויים, זה כמו שאתה עובד אלהים אחרים. אז למרות שאתה יהודי חרדי, אם אתה גר בקרב גויים, תרצה או לא, חלק ממך הוא גוי. זה מה שגמרא אומרת. אתה לא יכול לסתור את הכלל זה.

חלק חשוב של החיים, ולא תוכל להתאבל על חורבנו. חכמינו קראו לבית המקדש "בית חיינו", כי בית המקדש תפס חלק חשוב בחיים של כל עם ישראל. לצערנו, רוב האנשים אפילו לא חושבים על זה. ואז מגיע חודש אב, והם רוצים לדעת - איך הם יכולים להתאבל על החורבן.

בש"ע (או"ח צד א) איתא שהמתפלל "יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל, ויכוין גם לירושלים, ולמקדש, ולבית קדשי הקדשים", בעקבות כך חכמינו ז"ל מסדרי התפילה, תיקנו לנו שבכל פעם שאנו מתפללים, עם סיום תפילת 'שמונה עשרה' נבקש; יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ... שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ ... וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיָרְאָה כְּיָמֵי עוֹלָם וְכַשְׁנִים קִדְמוֹנוֹת". וזאת אומרת שהרגע הזה, עם סיום התפילה כשכיווננו את פנינו לארץ ישראל, לירושלים, למקדש, לקדש הקדשים, ועמדנו לפני ה' וביקשנו ממנו את כל צרכינו, הוא רגע מיוחד מאד להרגיש את חסרון העבודה בבית המקדש שהיתה לנו ואבדה מאיתנו, ודוקא אז זהו הרגע לבקש מעומק הלב על בניינו מחדש ועל חזרת עבודת הקרבנות שהיתה לנו שם.

כהתחלה לחיות את החיים עם המציאות של בית המקדש, כשתסיים שמונה עשרה, דאג לומר את המילים האחרונות באטיות, עם קצת מחשבה על המילים שאתה אומר. אמור את המילים האלה לאט, וחשוב עליהם היטב עד שתבין ותרגיש, שאמנם עכשיו סימת להתפלל את תפילתך בבית הכנסת מקדש מעט, וכיוונת תפלתך לבית המקדש וקדש הקדשים, אבל מה גדול הוא ההפסד, איך העבודה הזו שעבדת את ה' כעת, איך התפילה הזאת ממש, יכולה היתה להראות אילו בית המקדש היה קיים.

שים לב שבבקשה זו אנחנו מדגישים ששם "נַעֲבֹדְךָ בְּיָרְאָה", מהעבודה בבית המקדש השגנו יראת שמים. בציווי התורה לאכול מעשר שני בירושלים, התורה מוסיפה טעם: "לְמַעַן תִּלְמַד לְיָרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים יד כג). מי שבא לירושלים וזכה וראה מקדש על מכוננו, הכהנים בעבודתם והלוויים בשרם ובזמרים, היה לומד מזה יראת שמים. כל מי שזכה ובא בשערי בית המקדש, התהלך בחצרות בית ה', האירה עליו השפעה של קדושה, ובפרט בזמן המועדים, כשכל עם ישראל נאספו ועלו לרגל "לראות ולהראות" לפני ה' בעזרה, והכהנים היו מראים להם את השולחן ואומרים להם "ראו חיבתכם לפני המקום" (יומא כא:), חז"ל אומרים: "יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה, ושרת עליו רוח הקודש" (ירושלמי סוכה כב:).

ואז כשתסיים ותאמר "כְּיָמֵי עוֹלָם וְכַשְׁנִים קִדְמוֹנוֹת", תחשוב ותבקש בלבך; רבונו של עולם, אנא החזיר לנו את בית המקדש, אני מרגיש בחסרונו הגדול, במה שאיבדתי, כמה יראת שמים וקרבת ה' יכלה להיות לי אילו בית המקדש היה קיים!

ואז כשיגיע היום הנורא יום ט' באב, היום שבו חשכו המאורות של חיינו, תתאבל על המקדש בהרגשה אמיתית ונכונה.

והפכו אותנו לטובים יותר, הקב"ה ייתן לך במידה רבה את השלמות שמגיע כשיש משהו להראות לך את הדרך הנכונה בחיים. תתקל במורי דרך הנכונים. תפגש עם הספרים הנכונים. תקבל מהם הנחיה נכונה עבורך - כאילו היא באה מנביא. כמובן, זה לא יכול להיות אותו דבר, אבל זה יהיה משהו מעין, בדומה למה שניתנו בעבר על ידי הנביאים.

אם תתאבל על אובדן בית המקדש, בסופו של דבר תקבל דרגה מסוימת של אמונה חושית. הקב"ה ידריך אותך איך ללמוד שער הבחינה בחובות הלבבות - אשר ילמד אותך איך להגיע להכרת ה'. תזכה להתפלל עם הכוונות שיעוררו בתוכך תחושה שאתה עומד לפני ה', דע לפני מי אתה עומד. ותמצאו עוד ספרים שילמדו אתכם את האמונה. וזה יהיה השכר שלך על בכי בתשעה באב.

אם תתאבל בתשעה באב על מה שאנו מפוזרים בין העמים, אז הקב"ה יעזור לך שתוכל להיות יותר בסביבה של יהודים. לפחות אולי תקבל פרנסה שלא תצטרך להיות בין הגויים. ה' יתן לך את הכוח הדרוש לך כדי להתגבר על השפעת הסביבה הגויית. תוכל לחיות חיים עצמאיים, חיי עבודת ה' באין מפריע. הסביבה יותר ויותר תעזור לך.

אם אתה יושב על הארץ יחד עם יהודים אחרים ובוכה על שלושת הדברים האלה, אז הקב"ה אומר: כל המתאבל על ירושלים - אם תתאבל על ירושלים, על מה שירושלים הצליחה בעבר לתת לך, ושאין לך כעת, "זוכה ורואה בישועתה" אז תראו בחייכם חלק מההצלחה, חלק מהשלמות בעבודת ה' שירושלים העניקה לכם בתקופות בהן עמד בית המקדש.

"שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כֹּל אֲהַבְיָה שִׁישׁוּ אֶתֶּה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמְּתַאֲבָלִים עָלֶיהָ" (ישעיהו סו י). כל מי שמתאבל עם ירושלים ישמח איתה. כל מי שמתקוק לקרבת ה' שזכינו לה בירושלים בימי קדם יזכה לחיות עם זה, אף שאולי לא נוכל לראות זאת במו עינינו, הקב"ה אומר "זוכה ורואה בישועתה". ה' מבטיח לנו שמידה רבה של שלמות זו תגיע אליך בחיים האלה, גם אם לא תזכה לראות שמישיח יבוא.

## "הַשִּׁיבֵנו ה' אֵלֶיךָ וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יִמֵּינוּ כְּקֶדֶם"

### מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

#### שאלה:

**אבלות היא, כשאדם מאבד אחד משבע האנשים הקרובים אליו בקשר משפחתי, משהו שעד עתה הוא חי את חיי אתו, חז"ל אמרו (תענית ל:) שהאבלות על חורבן המקדש היא "כמי שמתו מוטל לפניו", בית המקדש חרב לפני כאלפיים שנה, איך אוכל להתאבל כיום על בית המקדש?**

#### תשובה:

ובכן, אם לא תחשוב יום יום על החיים שהיו לנו כשבית המקדש היה קיים, לעולם לא תוכל לחוש שבחורבנו אבד לך

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים: ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670 תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: דאמבי 050-864-4422

לקראת סיום שנה ראשונה להופעת קונטרסי "תורת אביגדור", אנו מתכננים בעז"ה להוציא לאור ספר "תורת אביגדור על פרשיות השבוע ומועדי השנה" זכות להנצחת פרשה הוא \$360 לפרטים נא לפנות למערכת תורת אביגדור: ey@torasavigdor.org